

Manastir Presvete Bogorodice

Sukovo

Na desnoj obali reke Jerme, 18 km od Pirota, pod brdom je smešten manastirski kompleks koji obrazuju crkva, neveliko manastirsko groblje neposredno uz nju, veliki, nekada reprezentativan spratni konak severoistočno od crkve i manji konak u kome je smeštena zimska kapela. Novoizgrađeni konak i nekoliko ekonomskih zgrada formiraju skupinu na južnom prilazu crkvi.

Prema navodima istoričara, Sukovo je kao naselje postojalo još u doba Rimljana i nosilo je naziv Mutatio Translitae.

Priča o nastanku i podizanju manastira nadomak sela Sukovo, po rečima istoričara Davora Lazarevića, izlazi iz dokumentarne sfere i vezuje se za narodno predanje koje se generacijama prepričavalo. Jezgro te zanimljive priče se formiralo verovatno već u vreme gradnje manastira i opstalo je do danas.

Kako svedoči narodno predanje, celokupno manastirsko imanje pripadalo je Turčinu Sali-begu iz Pirota, koji je imao sina jedinca po imenu Emin koji je često boravio na posedu. Jednom, šetajući imanjem, Sali-beg sretne Velju, siroču iz Velikog Sela, koji je na mestu današnje crkve čuvajući ovce zaspao. U snu mu se javila Presveta Bogorodica okružena anđelima i rekla da na tom mestu podigne manastir. Nakon što se krupački pop Jovan Madić, koji je Velju prihvatio kao sina, uverio u istinitost Veljinih snova, naredio je da se na mestu zvanom "Crkvište" otkopa manastir.

Ispostavilo se da na tom mestu zaista postoje ostaci nekog starijeg hrama, što je isprovociralo mladog i bahatog turčina Emina koji je pokušao da spreči radove. Kako dalje stoji u predanju, zbog te bahatosti je izgubio pamet i ostao paralizovan. Tek je uz pomoć molitve Bogorodici ozdravio, na šta je njegov otac Sali Beg pristao da pomogne izgradnju manastira.

Tokom 1856. godine stigao je carski ferman Carigrada, kojim je dozvoljeno zidanje manastira. U međuvremenu se mladić Velja koji je usnio san zamonašio i dobio ime Venijamin, a onda se angažovao na sakupljanju priloga kako bi se manastir što pre izgradio.

O vremenu gradnje manastirske crkve svedoči i natpis iznad prozora na zapadnoj fasadi koji glasi: POČE SE LETO 1857. ZAVRŠI SE LETO 1859.

Hram Presvete Bogorodice je arhitektonski formiran kao longitudinalna, jednostavna građevina u obliku trikonhosa. Crkvu su zidali majstori - meštani u sivom tesanom kamenu, naizmenično sa vrućim krečom, a krovna konstrukcija je pokrivena običnom ćeramidom. Gledano sa aspekta graditeljskih uticaja sa strane, manastir predstavlja skroman odjek monumentalnog moravskog graditeljskog stila.

Kako navodi istoričarka umetnosti Radmila Vlatković, crkva je posvećena Uspenju Bogorodice. Zidana je klesanim kamenom. Ima kupolu čiji se osmostrani tambur oslanja na slobodne nosače i prostor proširen niskim polukružnim pevničkim konhama. Oltarska apsida je analognog oblika i u osnovi se obrazuje trikonhos. Zidana je veštinom majstora Milča Goge, koji je svoje ime uklesao na kružnom kamenu i uzidao ga u vrh severne fasade uz pomoć Mateje Nešića iz sela Izatovci i meštana Delka Jovanovića, Milka Veselinovića i Randela Pejčića.

U unutrašnjosti, zidnim slikama crkva je ukrašena 1869. dok je zapadna fasada oslikana 1871. Seko dekoraciju izveli su obrazopisci Vasil Pop Hristov i Risto, u duhu samokovske škol. Zidno slikarstvo predstavlja hronološki presek istorije Starog zaveta, ciklus svetih mučenika, srpski svetitelji kralj Milutin i Stefan Dečanski.

Ikonostas u tri nivoa sa duborezom i pozlatom izrađen je 1868.godine. Zidovi priprate su oslikani znatno kasnije 1947. godine. Na samom ulazu u pripratu s leve strane je zajednička grobnica osnivača manastira, popa Jovana i monaha Venijamina.

Pored crkve, manastir ima i svoju kapelu koja je podignuta 1925. godine a posvećena je Uspenju Presvete Bogorodice. Koristi se za službu u zimskim mesecima. Zvonara je podignuta 1859. godine od slabog materijala, pa je novu sazidalo rusko-svetogorsko bratstvo 1920. godine, na uzvišici između kapele i crkve. Zvonara ima pet zvona različitih priložnika.

Manastir Sukovo se od 1968. godine nalazi pod zaštitom države, a njemu se nalaze i dve freske koje privlače posebnu pažnju: ona na kojoj je svetitelj Sveti Hristofor prikazan sa psetolikom glavom, kao i freska Presvete Bogorodice s krilima.

Monah Teofilo ističe da je mučenik Hristofor živeo u III veku i pripadao je plemenu ljudoždera čija su lica članova bila psetolika. Taj čovek bio je zarobljen poslat u Rim. U medjuvremenu se krstio i, nakon toga, postradao za Hrista, tako da je svrstan u red mučenika. "Hristofor prevedeno sa Grčkog znači Hristonosac, onaj koji nosi Hrista" dodaje monah Teofilo.

Bledi natpis iznad freske Presvete Bogorodice sa krilima pojašnjava da nas Bogorodica svojim krilima čuva i štiti od svih napada zloga koji pokušava da nas pokoleba u našoj veri. I u molitvama stoji "presvjataja Bogorodice, zakrili nas omoforom svojim" što objašnjava zašto ima krila.

Manastir je više puta stradao, pljačkali su ga Čerkezi i Bugari i tom prilikom odneli značajne predmete. U manastiru se čuva veća zbirka ruskih štampanih knjiga, ikone Deizisnog čina i praznične ikone, nastale sredinom XIX veka, prenete iz Planinice i crkve u Vojnegovcu.

Sukovski manastir imao je više faza u procesu restauracije od 1974. godine, kada su sanirani krovni pokrivači, do najnovijih kada su rađeni konaci. Crkva je dobila i novu pripratu rekonstrukcijom manastira a unutrašnjost priprate je oslikao Časlav Colić, akademski slikar i kopista fresaka iz sela Jalbotina, dodaje Radmila Vlatković.

Pre nepunih 16 godina u manastir je došlo bratstvo iz Svetog Prohora koje, po rečima monaha Teofila, pokušava da nastavi ono sto su preci započeli.

Manastir Sukovo danas se bavi proizvodnjom sira, kačkavalja, melema i tamjana. Monah Teofilo kaže da imaju zatvoren krug prouizvodnje. Čuvaju tridesetak grla krava koje daju 250 litara mleka dnevno. Mleko prerađuju, prave sir i kačkavalj, obrađuju njive, pripremaju silažu za stoku a sireve i kačkavalj prodaju u manastirskoj prodavnici.

Milica Manić Despotović

Projekat "Nasleđe malog Jerusalima" je sufinansiran iz Budžeta Republike Srbije - Ministarstva kulture i informisanja. Stavovi izneti u podržanom medijskom projektu nužno ne izražavaju stavove organa koji je dodelio sredstva.